

35-lecie Państwowego Wydawnictwa Naukowego

W bieżącym roku mija 35 lat od powołania Państwowego Wydawnictwa Naukowego. Z powstaniem, rozwojem i działalnością tego wydawnictwa związana jest nierozzerwalnie historia polskiej biologii okresu powojennego. Dorobek jej znaczony jest wszak pojawianiem się ważnych świadectw, jakimi są dzieła drukowane. Redakcja Biologii PWN oglądana od strony jej roli w historii biologii zajmuje miejsce inkubatora książki biologicznej. Biologia środowiskowa, a w jej obrębie ekologia, ulokowały w tej redakcji najważniejsze pozycje swego powojennego dorobku. Nie sposób je wszystkie wymienić, więc wspomnę tylko te, które towarzyszą mej pracy będąc zawsze przy mnie na półce bibliotecznej.

Korowód moich „klasyków ekologii” otwiera wybór tekstów wybitnego a prawie już zapomnianego ekologa radzieckiego, trzeciego w biegu pokoleń przedstawiciela rodu rosyjskich biologów S. A. Siewiercowa „Zagadnienia ekologii zwierząt” (1957). Zaraz w następnym roku ukazało się największe powojenne kompendium wiedzy ekologicznej opracowane przez zespół wybitnych ekologów amerykańskich. To W. C. Allee, A. E. Emerson, O. Park, T. Park i K. P. Schmidt i ich dzieło „Zasady ekologii zwierząt” (1958). Dopiero dziesięć lat później pojawia się wznowienie K. Demela „Zwierzę i jego środowisko” (1967), pierwszego polskiego podręcznika ekologii. Dwa lata później PWN wydaje „Ekologię” E. P. Oduma (1969) zwaną „małym Odumem”; dziś można ocenić, że jest to najlepsza z licznych książek tego autora. Od 1970 r. ten główny szereg dzieł ekologicznych się zagęszcza. Wtedy pojawia się oryginalny „Przewodnik do ćwiczeń terenowych z ekologii roślin” J. Prończuka i H. Pawłata (1971), a następnie wybór artykułów z „Scientific

American" pod mylącym tytułem „Biosfera” (1973), dający przegląd zagadnień dotyczących obiegu pierwiastków i gospodarki energetycznej Ziemi. „Ekologia mikroorganizmów” M. Alexandra (1975) i moja „Ekologia ogólna” (1975) to pierwsze „typowe” podręczniki ekologii. Towarzyszą im B. Stugrena „Zasady ekologii ogólnej”, ciekawy, o oryginalnym ujęciu przegląd zasad rządzących układami ekologicznymi.

Następne lata przynoszą coraz większą specjalizację. Są to „Agrometeorologia” Cz. Radomskiego (1977) w swym drugim rozszerzonym wydaniu, pomocna w pracy każdego ekologa, i „Zarys ekologii roślin lądowych” M. S. Czarnowskiego (1978), dzieło równie gruntowne co oryginalne. Zdecydowanie do przodu wysuwa się ekologia roślin. PWN przyswaja piśmiennictwu polskiemu „Ekofizjologię roślin” K. Kreeba (1979) oraz stojący na drugim krańcu „Przewodnik do oznaczania zbiorowisk roślinnych Polski” W. Matuszkiewicza (1981), „książka adresowa” wszystkich badań ekologicznych; czekaliśmy na nią lata. Równocześnie ukazuje się „Ekologia ewolucyjna” E. R. Pianki (1981), gdzie zawarty został charakterystyczny sposób patrzenia na zjawiska ekologiczne jako wycinki procesu ewolucyjnego. Zaraz po tym opracowanie zbiorowe pod redakcją A. Listowskiego „Agroekologiczne podstawy uprawy roślin” (1983) wyjaśnia nam, jak dalece wiedza powstająca w warsztatach naukowych „czystych” ekologów znajduje zastosowanie w nowoczesnym rolnictwie. Szereg kończy „Bioklimatologia ekologiczna” (1985) mego pióra przedstawiająca mało popularny w kraju, bardziej na świecie, sposób patrzenia na zależności ekologiczne typu czynnik klimatyczny—organizm. Trzeba tu jeszcze wymienić dwie podstawowe książki dla ekologów zajmujących się zagadnieniami układów krajobrazowych; są to A. J. Perelmana „Geochemia krajobrazu” (1971) oraz D. L. Armanda „Nauka o krajobrazie” (1980), podstawowe dzieła dające obraz fizycznych i chemicznych zjawisk zachodzących na tym szczeblu organizacji przyrodniczej.

A inne? Przecież nasza biblioteka wypełniona jest i innymi dziełami, do których tak często zaglądamy. Wspomnijmy „Ochronę przyrody i jej zasobów” W. Szafera (red. — 1965) i „Ochronę przyrodniczego środowiska człowieka” W. Michajłowa (red. — 1973), a dalej „Świat roślin” J. Prończuka (red. — 1977), dwa wydania „Szaty roślinnej Polski” W. Szafera i K. Zarzyckiego (1972). Dla badaczy ekosystemów leśnych punktem wyjścia są: „Ekologia lasu” Z. Obmińskiego (1978) i „Zarys hylopatologii” W. Koehlera (1978) wraz z „Ekologią owadów leśnych” A. Szujckiego (1980).

Przypomnijmy sobie czasopisma, w których publikujemy nasze prace, wszystkie one wychodzą z symbolem wydawniczym PWN. Wydawnictwo to było również obecne przy ważniejszych wydarzeniach Międzynarodowego Programu Biologicznego. Ono opublikowało teksty referatów wygłoszonych na pierwszym sympozjum międzynarodowym tego programu, które odbyło się w Jabłonie w 1966 r. Również wyniki sympozjum w Oksfordzie (1968) znalazły swe miejsce w wydawnictwach PWN. Rozpoczęło się dzieło eksportu polskiej myśli naukowej poprzez książki polskich ekologów wydawane w językach obcych w koprodukcji z wydawnictwami zagranicznymi. Początek sprawie dali J. Pinowski i S. C. Kendeigh książką „Productivity, population dynamics and systematics of granivorous birds” (1972), wyszła moja „Ecosystem homeostasis” (1985), ale szereg ten jest zdecydowanie zbyt krótki jak na możliwości ekologii polskiej. Przygotowujemy zestaw dzieł bardziej specjalistycznych — to na przyszłość.

A dziś, patrząc na półkę wypełnioną książkami i czasopismami z symbolem PWN-u, wspomnijmy jego redaktorów, których żmudna praca towarzyszyła nam przez całe 35-lecie w dziele tworzenia dorobku ekologii polskiej. Za ten trud należą się dziś wszystkim pracownikom PWN-u słowa uznania i podziękowania.

Przemysław Trojan